
Pääkirjoitus 4.2014

Ammatillisen koulutuksen kehityslinjoja

Jari Laukia

Johtaja, FT
HAAGA-HELIA Ammatillinen
opettajakorkeakoulu
jari.laukia@haaga-helia.fi

Mailis Korkiakangas

Lehtori, KT
Laurea-ammattikorkeakoulu
mailis.korkiakangas@laurea.fi

Mitä historia on ja mikä voisi olla sen tehtävä ammattikasvatuksessa? Historiatieteen tutkimuskohteena ovat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset ilmiöt. Kyseisten ilmiöiden aikasuhteesta, suhteesta menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen on tutkijoiden keskuudessa keskusteltu paljon. (Kalela 1993; Braudel 1980.) Historian vahvuus on siinä että tutkimusteemaan liittyviä ihmisiä tutkitaan heidän omilla ehdoillaan. ”Kuinka erilaisia ja kuin-

ka samanlaisia nykypäivän ihmiset ovat menneisyyden ihmisten kanssa.”(Danielsbacka 2014.)

Ammatillinen koulutus on kulttuurinen ja yhteiskunnallinen ilmiö, jonka tutkimukseen myös historian näkökulmasta on viime aikoina kiinnitetty huomiota. Modernissa ihmistieteiden tutkimuksessa on yhä enemmän hyväksytty ajatus että tieteellinen totuus löytyy, jos on löytyäkseen, kun ilmiötä tutkitaan eri näkökulmista. Kohdetta voidaan lähestyä myös eri tieteenalojen toimesta. Näin

voisi olla myös ammatillisen koulutuksen kohdalla.

Suomalainen ammatillinen koulutus on kehittynyt osana elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kehitystä. Se syntyi osana kansainvälistä yhteiskunnallista muutosta rakentuen kulttuurisesti ja toiminnallisesti omintakeiseksi järjestelmäksi. Ammatillisen koulutuksen historiaa voi lähestyä esimerkiksi yksilötasolta, oppilaitostasolta tai järjestelmän rakenteen tasolta. 1800-luvulta nykypäivään ammatin oppiminen ja ammatillinen koulutus ovat kulkeneet työssäoppimisen ja ammattialoittain eriytyneen koulumuotoisen koulutuksen kautta järjestelmään, jossa ammatillinen koulutus on osa koulujärjestelmää. Viime vuosina on kehitetty koulumuotoisen koulutuksen ja työelämän yhteistyötä.

Työelämässä oppiminen

Ammatti opittiin pääasias-
sa käytännön työelämässä aina
1800-luvun lopulle asti. Tuol-
loin ammatti periytyi usein sukupolvelta
toiselle. Maaseudulla ammatit liittyivät
erilaisiin maatalan tehtäviin, kaupungeis-
sa käsityöläisyyteen ja kauppaan. Maati-
loilla ammatti ja työ opittiin tekemällä ja
osallistumalla yhteisön toimintaan. Kau-
pungeissa käsityöläiseksi oli mahdollista
edetä mestarin opissa; oppipojasta kisäl-
liksi ja mestarinäytteen jälkeen itsenäi-
seksi ammatinharjoittajaksi. (Ks. Soini-
nen 1980; Rasila 1982.) Tyypillisiä kä-
sityöläisammatteja olivat suutari, räätäli,
nahkuri ja kirvesmies. Kauppiiaan am-
mattiin oli mahdollista päästä työsken-
telemällä kauppiassuvun omistamis-
si liikkeissä. Heikkisen (2000, 14) mukaan
työelämässä ammatin oppiminen ”rähtäsi

*elämisen keinojen omaksumiseen ja hallin-
taan, elämänmuodon ja ammatin säilyttä-
miseen ja jatkamiseen.”*

Ammattialoittain eriytynyt koulutus

Nopea muutos tapahtui 1800-
-1900-lukujen taitteessa. Libe-
ralistinen talouspolitiikka ro-
mutti ammattikuntalaitoksen. Vuonna
1879 toteutunut elinkeinovapaus lisäsi
palvelutehtävissä toimivien kansalaisten
liikkuvuutta laillisen suojelun ja vuosi-
palkallisuusvelvoitteen päätyttyä. Yhteis-
kunnallinen vapaus lisäsi maaltamuut-
toa. Syntyi moderni kaupunkilaitos, en-
nakkoluulottomat yrittäjät rakensivat
teollisuutta ja kehittivät kauppaa. Oppi-
poikajärjestelmän tilalle kehittyi koulu-
muotoinen ammatillinen koulutus. Suo-
men virallinen elinkeinopoliittinen lin-
ja perustui maa- ja metsätalouteen aina
1950-luvun lopulle saakka. Suomeen pe-
rustettiin maatalouskouluja 1800-lu-
vun lopulta lähtien. Kehittyvä teollisuus,
kauppa ja liikenne synnyttivät uusia am-
mattialoja, joiden työtehtävistä tuli am-
mattitaitoa vaativia ja joihin tarvittiin
koulutettua työvoimaa. 1800–1900-lu-
kujen taitteessa ammatillinen koulutus
rakentui ammattialoittain eriytyneeksi.
Työvoiman kouluttamisen lisäksi amma-
tillisen koulutuksen tavoitteena oli kou-
luttaa itsensä ja perheensä omalla työl-
lään elättämään kykeneviä vapaita työn-
tekijöitä ja vastuuntuntoisia kansalaisia.

Valtionavustusta saavien koulujen pe-
rustaminen edellytti valtioneuvoston lu-
paa. Valtionavustuksen perusteena olevat
ehdot muodostivatkin ainoan ammatil-
lista koulutusta yhdistävän tekijän, sillä
muuten koulujen ohjaus ja hallinnointi

hoidettiin kunkin alan omasta ministeriöstä käsin. Vielä 1950-luvulle saakka ammatilliset koulut olivat pieniä, keskimäärin 50 oppilasta käsittäviä yksiköitä (Järvinen 1997, 69). Määrällisesti eniten kouluja oli maa- ja metsätalousaloilla. Teknilliset ja erityyppiset ammattikoulut olivat oppilasmääriltään suurempia kuin maatalouskoulut, mutta niitä oli vähemmän kuin maatalouskouluja. Kolmanneksi eniten kouluja oli kaupan ja merenkulun aloilla. Sairaanhoidajakoulujen määrä oli vielä jokseenkin vähäinen kolmeen suurimpaan koulutusalaan verrattuna. Koulujen alakohtaisuus ilmeni erilaisena hallintona, lainsäädäntönä, omistuksen- ja ylläpitojärjestelminä sekä kouluasetjakoina. (Järvinen 1997, 70 – 71.)

Suomalaisen yhteiskunnan suuri murros alkoi 1960-luvulla. Teollisuuden ja palvelujen osuus kasvoi, kun taas maatalouden osuus vastaavasti supistui. Maa-seudulla kasvaneet suuret ikäluokat eivät työllistyneet enää kotiseudulleen, vaan heidän oli lähdettävä työn perässä asutuskeskuksiin tai muutettava Ruotsiin. Lehtisalo & Raivola (1999, 118) toteavat, ettei yli 700 suppeaksi opintolinjaksi eriytynyt kapea-alaista ammattitaitoa tuottava koulutus vastannut 1970-luvulle tultaessa enää työelämän vaatimuksia. Työelämässä suuntaus oli kulkenut laaja-alaista ammatillista osaamista edellyttävään suuntaan.

Ammatillinen koulutus osaksi koulujärjestelmää

Kovan poliittisen väännön jälkeen peruskoulu-uudistus loi maahan yhtenäisen 9 –vuotisen peruskoulutuksen. Yksityiset valmistavat koulut menettivät merkitystään.

Vuonna 1974 käynnistettiin keskias-teen koulunuudistus jatkamaan peruskoulu-uudistusta. Koulutuspolitiikassa haettiin vaikutteita erityisesti Saksan Demokraattisesta Tasavallasta ja Ruotsista. Tavoitteena oli koulutuksellinen tasa-arvo avaamalla koulutusväylät koko ikäluokalle. Ammatillinen koulutus siirtyi 1960-1970 luvuilla opetusministeriön ja uuden keskusviraston, ammattikasvatustahallituksen yhteyteen. Koulutusrakenteesta tuli rinnakkainen koulu- ja opistoasteineen sekä peruskoulu-, että lukio-pohjaisena. Koulutuspituudet vaihtelivat asteesta ja koulutuspohjasta riippuen 1 – 5 vuoteen. Uudistus vahvistettiin ammatillisista oppilaitoksista annetulla lailla (L 474/1987), jota täydensivät koulutus- alakohtaiset asetukset.

Ammatillisen koulutuksen hallinnoinnin ja rakenteen yhtenäistäminen tuotti selkeyttä aiempaan alakohtaisesti organisoituun malliin nähden, mutta koulutusrakenne osoittautui nopeasti jäykäksi ja joustamattomaksi työelämän muuttuvien tarpeiden näkökulmasta. Koulutuksen toteuttaminen asettui aiempaa tiiviimmin koulun sisälle ja vastuulle, joten työelämä etäännytti väijäämättä tästä prosessista.

Suomeen omaleimainen ammatillinen koulutus

1990-luvulla pyrkimyksenä oli lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön edistäminen sekä opistotasoisesta koulutuksesta ammattikorkeakoulujen muodostaminen. Muutosprojekti käynnistyi yleiskoulua ja ammatillista koulutusta hallinnoivien instituutioiden yhdistämisellä, kun koulu- ja ammattikasvatustahallinnosta muodostettiin opetushallitus vuonna 1991. Hal-

lintomuutos ulottui myös paikalliselle tasolle. Kuntatasolla käynnistyi mittava toisen asteen ammatillisten oppilaitosten kokoaminen yhden koulutuksenjärjestäjän vastuulle. Toinen muutossuunta ilmeni verkostoitumisena ammattikorkeakoulukelpoisuuden osoittamista varten. (A392/1991; Lampinen 1998.)

Korkeimman ammatillisen koulutuksen järjestämisestä oli keskusteltu jo varhain, selkeitä esityksiäkin oli tehty 1940-luvulta alkaen. Ammattikorkeakoulukokeilu alkoi vuonna 1992. Kokeilulla pyrittiin hankkimaan kokemuksia peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämistä varten. Ammattikorkeakoulut perustettiin aiemman opistokoulun aloituspaikoille. Ensimmäinen vakinainen ammattikorkeakoulu aloitti vuonna 1996. Vuoteen 2000 mennessä vakinaisen toimiluvan sai 31 ammattikorkeakoulua. Sittemmin koulujen määrä on vähentynyt yhdistymisten ja uusien muutosten seurauksena.

1990-luvulla ja 2000-luvun aikana kehittämisen painopiste ammatillisessa koulutuksessa on ollut opetusmenetelmien kehittämisessä. Työssäoppimismallit ja osaamisen näytöt ovat lisänneet ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteistyötä. Ammatillista väylää pitkin on mahdollista jatkaa opintoja korkeakouluun. Kehitysprosessin aikana Suomeen on syntynyt ainutlaatuinen koulutusjärjestelmä, jossa sekä akateeminen koulutus ja ammatillinen koulutus ovat arvostettuja.

Tämän Ammatikasvatuksen aikakauskirjan historiateema herätti kirjoittajissa miellyttävällä tavalla kiinnostusta. Monet asiantuntijat olivat kiinnostuneita kirjoittamaan ja aikakauskirjan artikkeleis-

sa lähestytään teemaa eri näkökulmista.

Jana Heinz ja *Georg Johum* kirjoittavat referee-artikkelissa saksalaisesta dualschulue järjestelmästä historiallisesta ja sosiologisesta näkökulmasta.

Marjo-Riitta Järvinen pohtii artikkelissaan ammatillisen koulutuksen rakenteen muutoksia 1940-luvun alusta nykypäivään. Järvinen tarkastelee yhdistämistä suomalaisen koulutuspolitiikan ratkaisuna ammatillisen ja korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen välineenä.

Anne Virtasen, *Päivi Tynjälän* ja *Anneli Eteläpellon* artikkelissa tarkastellaan kaupan ja hallinnon alan sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan työssäoppimisen oppimistuloksia selittäviä tekijöitä.

Liisa Tiilikalan katsaus ”Historiallinen ja kulttuurinen näkökulma ammatilliseen opettajuuteen” pohjautuu hänen vuonna 2004 ilmestyneeseen väitöskirjaansa sekä uusimpiin opettajuutta käsitteleviin tutkimuksiin.

Eija Kallialan katsaus ”Verkko-opetus TAOsta MOOCeihin – miten digitaalisuus vaikuttaa opetusmenetelmiin” keskittyy viime vuosikymmenten aikana ripeästi kehittyneeseen verkko-opetuksen maailmaan.

Jari Laukian arvioitavana on ollut Jyrki Paaskosken kirjoittama vuonna 2012 ilmestynyt AEL:n historia: Ammattitaidon edistäjä, osaajien kouluttaja AEL 1922-2012.

Tässä teemanumerossa haastatellaan *Timo Luopajarveä*, joka jäi eläkkeelle ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen toiminnanjohtajan tehtävistä

kevällä vuonna 2014. Hän teki pitkän ja monipuolisen uran ammatillisen koulutuksen ja ammattikasvatuksen parissa. Työ ammattikasvatuksen eteen jatkuu Helsingin Yliopiston ammattikasvatuksen dosenttina.

Lähteet

Braudel, F. 1980. *On History*. Chicago: The University of Chicago Press.

Danielsbacka, M. 2014. Miten historiaa rakennetaan? *Historiallinen Aikakauskirja* 3/2014, s.337-340.

Heikkinen, A. 2000. Suomalaisen ammattikasvatuksen alkuvaiheita. Teoksessa A. Rajaniemi (toim.) *Suomalaisen ammattikasvatuksen historia*. Helsinki: OKKA-säätiö.

Järvinen, M-R. 1997. Eriytyneistä kouluista laaja-alaisia oppimiskeskkuksia? Turku: Turun yliopisto.

Lampinen, O. 1998. Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Helsinki: Gaudeamus.

Lehtisalo, L. & Raivola, R. 1992. *Koulutuspolitiikka*. Helsinki: WSOY.

Kalela, J. 1993. *Aika, historia ja yleisö*. Kirjoituksia historiantutkimuksen lähtökohdista. Turku: Poliittisen historian laitos. Turun yliopisto.

Numminen, U. 1995. Ammatillisen koulutusjärjestelmän kehittäminen. Teoksessa O. Lampinen (toim.) *Ammattikorkeakoulut – vaihtoehto yliopistolle*. Helsinki: Gaudeamus.

Rasila, V. 1982. Ensimmäinen teollistumiskausi. Teoksessa J. Ahvenainen, E. Pihkala ja V. Rasila (toim.) *Suomen taloushistoria 2. Teollistuva Suomi*. Helsinki: Tammi.

Soininen, A. 1980. Maatalous. Teoksessa E. Juttikkala, Y. Kaukiainen ja S-E. Åström (toim.) *Suomen taloushistoria 1. Agraarinen Suomi*. Helsinki: Tammi.